

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 25/2010 vp**

Hallituksen esitys laeiksi nuorisolain sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Sivistysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 10 päivänä helmikuuta 2010 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi nuorisolain sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 5 §:n muuttamisesta (HE 1/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sivistysvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto sivistysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Tuula Lybeck ja neuvotteleva virkamies Jaana Walldén, opetusministeriö
- erityisasiantuntija Leena Vettenranta, oikeusministeriö
- professori (emeritus) Teuvo Pohjolainen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— professori Olli Mäenpää.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi nuorisolakia sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annettua lakia. Tavoitteena on parantaa nuorten mahdollisuuksia saada tarvitsemansa julkiset palvelut.

Nuorisolaissa säädetään menettelystä paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön kehittämiseksi. Mukana ovat opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Myös muut viranomaiset, kuten esimerkiksi puolustushallinto, voivat tarvittaessa kuulua verkostoon. Verkosto kokoaa tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioi nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi.

Lisäksi nuorisolaissa säädetään etsivästä nuorisotyöstä, jonka tarkoituksena on tavoittaa tuen

tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Kunta voi tarvittaessa järjestää etsivää nuorisotyötä.

Salassapitosäännösten estämättä tiettyjen viranomaisen tulee luovuttaa etsivälle nuorisotyölle nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot nuoren tavoittamista varten, jotta nuorelle voitaisiin tarjota varhaista tukea.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2010.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa arvioidaan tietojen luovuttamista etsivää nuorisotyötä varten perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta. Etsivän nuorisotyön järjestämistä hankkimalla palveluja nuorten palveluja tuottavilta yh-

teisöiltä tarkastellaan perustuslain 124 §:n valossa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Henkilötietojen suoja

Etsivässä nuorisotyössä käytettävien tietojen luovuttamisvelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi nuorisolain 7 c §:ssä. Salassapitosäännösten estämättä opetuksen järjestäjän, koulutuksen järjestäjän, puolustusvoimien ja siviilipalvelukeskuksen on laissa täsmennetyissä tilanteissa luovutettava tuen tarpeessa olevan nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot hänen kotikunnalleen.

Perustuslakivaliokunta on viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyin yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta arvioidessaan kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 23/2006 vp, s. 3/I).

Luovutettavien henkilötietojen sisältö on määritelty lakiehdotuksessa täsmällisesti kosemaan nuoren yksilöinti- ja yhteystietoja. Ne eivät yleensä ole salassa pidettäviä, mutta voivat viranomaisten julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan perusteella olla yksittäistapauksessa salassa pidettäviä. Henkilötietojen avulla voidaan ottaa yhteyttä mahdollisesti syrjäytymisvaarassa olevaan nuoreen ja tarjota hänen tarvitsemiaan julkisia palveluja ja muuta tukea. Sääntely ei ole ongelmallista perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta.

Tietojen luovutusvelvolliset on määritelty tarkoin 2 momentin 1—3 kohdassa. Lisäksi 4 momentin mukaan muu viranomainen voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa edellä mainitut tiedot nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten, jos viranomainen arvioi käytettävissään olevien tietojen pohjalta sekä nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huo-

mioon otettuna nuoren tarvitsevan viipymättä tukea päästäkseen palvelujen ja muun tuen piiriin. Valiokunta kiinnittää huomiota, että tietojenluovutusosoikeus ulottuu melko laajaan viranomaiskenttään. Henkilötietojen suojan kannalta on parempi, että luovutusosoikeuden piiriä rajataan ja täsmennetään esimerkiksi edellyttämällä nuorta koskevien tietojen saamista viranomaisena.

Tietojen luovuttajan on lakiehdotuksen 7 c §:n 5 momentin mukaan ilmoitettava tietojen luovutuksesta nuorelle ja alaikäisen nuoren huoltajalle. Valiokunta pitää henkilötietojen suojan kannalta tärkeänä, että henkilölle annetaan etukäteen tieto siitä, että häntä koskevia tietoja voidaan luovuttaa (PeVL 14/2002 vp, s. 2/II). Sen vuoksi pykälätekstiä on syytä täydentää tätä koskevin maininnoin.

Etsivässä nuorisotyössä voidaan 7 d §:n 1 momentin mukaan yhdistää tai muutoin käsitellä tehtävässä saatuja tietoja. Henkilötiedot muodostavat perusteluiden mukaan etsivän nuorisotyön asiakasrekisterin. Pykälän 2 momentin perusteella nuorta koskevia tietoja saadaan luovuttaa edelleen toiselle viranomaiselle vain nuoren ja, jos nuori on alaikäinen, myös hänen huoltajansa suostumuksella.

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohdasta (PeVL 14/2002 vp, s. 2, PeVL 27/2006 vp, s. 2/I). Lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuden luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 12/2002 vp, s. 5).

Etsivässä nuorisotyössä voidaan 7 d §:n 1 momentin perusteella yhdistää tai muutoin käsitellä tehtävässä saadut tiedot "tuen tarpeessa olevien nuorten yksilöimiseksi ja tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi". Nuorisolaisissa säädetään etsivän nuorisotyön ohella muun muassa valtion ja kuntien nuorisotyöstä ja -politiikasta. Laissa tarkoitettut tehtävät ovat siten etsivää nuorisotyötä huomattavasti laajemmat. Valiokunta katsoo, että henkilötietojen käsittelyn tarkoitus on syytä täsmentää koskemaan vain etsivän nuorisotyön tehtäviä.

Nuorisolakiehdotuksen 7 d §:n 2 momentin mukaan tiedot on hävitettävä heti, kun ne eivät ole välttämättömiä tehtävän hoitamiseksi. Siten henkilötietojen säilytysaika jää jossain määrin epämääräiseksi, mutta on henkilötietojen sisältö ja etsivän nuorisotyön luonne huomioon ottaen riittävän täsmällinen. Lisäksi säilytysaikaa rajaa nuorisolain soveltuminen vain alle 29-vuotiaisiin.

Vaitiolo-velvollisuus

Nuorisolakiehdotuksen 7 d §:n 3 momentin mukaan etsivän nuorisotyön tehtäviä hoitava ei saa ilmaista sivullisille, mitä hän tehtäviä hoitaessaan saa tietää nuoren henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta. Säännösehdoitukse-

la pyritään perusteluiden mukaan selventämään vaitiolo-velvollisuutta silloin, kun kunta hankkii etsivän nuorisotyön palveluita ulkopuoliselta palveluntuottajalta.

Vaitiolo-velvollisuuden kohteet vastaavat osin sisällöltään perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 43/1998 vp) säädetyn viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 23 ja 32 kohtaa. Säännösehdotus ei siten ole ongelmallinen perustuslain 12 §:n 2 momentin julkisuusperiaatteen kannalta.

Etsivän nuorisotyön tehtäviä hoitavan vaitiolo-velvollisuus samoin kuin salassapito-velvollisuus seuraa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetusta laista. Mikäli erityissäännös on tässä yhteydessä tarpeellinen, on sen sisältöä täydennettävä. Ehdotus on yksityiselämän suojan kannalta puutteellinen esimerkiksi terveystietojen ja nuoren saamien etuuksien ja tukitoimien osalta.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 18 päivänä toukokuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj. Jacob Söderman /sd
jäs. Ulla Karvo /kok
Elsi Katainen /kesk
Esko Kiviranta /kesk
Elisabeth NaucLér /r
Ville Niinistö /vihr
Johanna Ojala-Niemelä /sd

Veijo Puhjo /vas
Tuulikki Ukkola /kok
Ulla-Maj Wideroos /r
Ilkka Viljanen /kok
Antti Vuolanne /sd
vjäs. Juha Hakola /kok
Johannes Koskinen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.